

Sygn. akt V KK 558/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 czerwca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Skoczowska (przewodniczący)

SSN Andrzej Siuchniński

SSN Paweł Wiliński (sprawozdawca)

Protokolant Klaudia Binienda

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Małgorzaty Kozłowskiej,
w sprawie R. J.

skazanego z art. 156 § 1 pkt 2 i § 3 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k., art. 197 § 1 k.k. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 22 czerwca 2022 r.,

kasacji, wniesionej przez Prokuratora Generalnego

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 30 października 2020 r., sygn. akt II AKa (...),

zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w P.

z dnia 10 lipca 2017 r., sygn. akt III K (...),

1. uchyla zaskarżony wyrok w pkt 2c, 2d, 2e, tj. w zakresie odpowiedzialności skazanego R. J. za czyny z art. 156 § 1 pkt 2 i § 3 k.k. oraz art. 197 § 1 k.k. i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym;

2. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adw. A. P., Kancelaria Adwokacka w W., kwotę 738 (siedemset trzydzieści osiem) zł, w tym 23% VAT, tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej z urzędu w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w P. wyrokiem z dnia 10 lipca 2017 r., sygn. akt III K (...), uznał R. J. za winnego tego, że:

1. w nieustalonym okresie, nie wcześniej niż od dnia 11 stycznia 2015 r. do dnia 15 czerwca 2015 r. w P., działając w krótkich odstępach czasu i w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, a nadto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, grożąc J. J. i E. J. naruszeniem czynności narządu ciała, a nadto stosując wobec J. J. i E. J. przemoc w postaci uderzania pięścią w twarz, doprowadził do rozporządzenia mieniem w łącznej kwocie co najmniej 21.000 zł na szkodę E. J., i stosując przemoc wobec J. J. także w postaci szarpania i przewrócenia go na ziemię zabrał w celu przywłaszczenia kwotę 3.000 zł na szkodę J. J., przy czym czynu tego dokonał będąc uprzednio skazanym w warunkach określonych w art. 64 § 1 k.k., w ciągu 5 lat po odbyciu łącznie co najmniej roku kary pozbawienia wolności orzeczonej za podobne przestępstwo umyślne, tj. przestępstwa z art. 280 § 1 k.k. w zw. z art. 282 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k. i art. 11 § 2 k.k. i za to na podstawie art. 280 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k. wymierzył mu karę 8 lat pozbawienia wolności;
2. w dniu 15 czerwca 2015 r. w P., poprzez dwukrotne uderzenie pięścią w twarz oraz kopnięcie J. J. w głowę, na skutek czego pokrzywdzony się przewrócił, a następnie kopanie go po całym ciele, spowodował powstanie u wymienionego obrażeń ciała w postaci krwawienia do OUN, złamania łuku kości skroniowej prawej, złamania kości ciemieniowej, złamania kości klinowej, złamania łuku jarzmowego obustronnego, złamania zatoki klinowej, złamania ścian zatok szczękowych obustronnego, złamania sitowia, złamania ścian zatok czołowych obustronnego, złamania ścian bocznych, przyśrodkowych i dolnych oczodołów, złamania trzonu żuchwy po lewej i gałęzi żuchwy po prawej stronie, złamania

podniebienia, złamania kości nosowych, złamania żeber prawych, odwarstwienia siatkówki w oku lewym, krwaków okularowych obu oczodołów z wylewami podspojówkowymi obu gałek ocznych oraz otarcia naskórka na łokciu lewym, przedramieniu prawym i podudziu prawym, stanowiących ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci choroby realnie zagrażającej życiu, a w przypadku obrażeń czaszkowo-mózgowych skutkujących ostatecznie jego zgonem, który nastąpił 19 lipca 2015 r., przy czym czynu tego dokonał będąc uprzednio skazanym w warunkach określonych w art. 64 § 1 k.k., w ciągu 5 lat po odbyciu łącznie co najmniej roku kary pozbawienia wolności orzeczonej za podobne przestępstwo umyślne, tj. przestępstwa z art. 156 § 1 pkt 2 i § 3 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k. i za to na podstawie art. 156 § 3 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. wymierzył mu karę 12 lat pozbawienia wolności;

3. w dniu 15 czerwca 2015 r. w P., przytrzymując pokrzywdzoną rękoma i nogą, doprowadził E. J. do obcowania płciowego, przy czym czynu tego dokonał będąc uprzednio skazanym w warunkach określonych w art. 64 § 1 k.k., w ciągu 5 lat po odbyciu łącznie co najmniej roku kary pozbawienia wolności orzeczonej za podobne przestępstwo umyślne, tj. przestępstwa z art. 197 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k. i za to na podstawie tych przepisów wymierzył mu karę 10 lat pozbawienia wolności.

Sąd Okręgowy w P. połączył orzeczone kary pozbawienia wolności i w ich miejsce wymierzył oskarżonemu karę łączną 15 lat pozbawienia wolności, na poczet której zaliczył oskarżonemu okres rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie.

Po rozpoznaniu apelacji prokuratora i obrońcy Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 21 grudnia 2017 r., sygn. akt II AKa (...), zmienił zaskarżony wyrok w pkt 1 w ten sposób, że przyjął, iż zaboru kwoty 3.000 zł dopuścił się oskarżony na szkodę J. J. i E. J.. Na podstawie art. 46 § 1 k.k. zasądził od oskarżonego na rzecz E. J. kwotę 24.000 zł, a na podstawie art. 46 § 2 k.k. nawiązkę w kwocie 5.000 zł. W pozostałym zakresie zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Wyrokiem z dnia 25 lipca 2019 roku, sygn. akt V KK 330/18, Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w (...)

Ponownie rozpoznając sprawę Sąd Apelacyjny w (...), wyrokiem z dnia 30 października 2020 r., sygn. akt II AKa (...), zmienił wyrok Sądu Okręgowego w P. z dnia 10 lipca 2017 r. w ten sposób, że: 1) sprostował w trybie art. 105 § 1 i 2 k.p.k. oczywistą omyłkę pisarską w części wstępnej wyroku w zakresie imienia prokuratora; 2a) w ramach czynu przypisanego oskarżonemu R. J. w punkcie 1 wyroku przyjął, że oskarżony dopuścił się zaboru kwoty 3.000 zł na szkodę J. J. i E. J.; 2b) w ramach czynu przypisanego w punkcie 1 przyjął, że oskarżony dopuścił się go w ciągu 5 lat po odbyciu co najmniej 6 miesięcy kary pozbawienia wolności za umyślne przestępstwo podobne, to jest przestępstwa z art. 280 § 1 k.k. w zb. z art. 282 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k., za które na podstawie art. 280 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k. wymierzył R. J. karę 6 lat pozbawienia wolności; 2c) w punkcie 2 zaskarżonego wyroku przyjął, że oskarżony dopuścił się przestępstwa z art. 156 § 1 pkt 2 i § 3 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k., eliminując działanie w warunkach recydywy, i za to przestępstwo wymierzył R. J. karę 9 lat pozbawienia wolności; 2d) w punkcie 3 zaskarżonego wyroku przyjął, że oskarżony dopuścił się przestępstwa z art. 197 § 1 k.k., eliminując działanie w warunkach recydywy, i za to przestępstwo wymierzył R. J. karę 5 lat pozbawienia wolności; 2e) w punkcie 4 zaskarżonego wyroku uchylił rozstrzygnięcie o karze łącznej i w to miejsce wymierzył oskarżonemu nową karę łączną w wymiarze 12 lat pozbawienia wolności; 2f) zasądził od oskarżonego na rzecz E. J. kwotę 24.000 zł tytułem naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem opisanym w punkcie 1 zaskarżonego wyroku; 2g) zasądził od oskarżonego na rzecz E. J. zadośćuczynienie w kwocie 5.000 zł za doznaną krzywdę wyrządzoną przestępstwem opisanym w punkcie 3 zaskarżonego wyroku. W pozostałym zakresie Sąd zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Kasację od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) wniósł Prokurator Generalny, zaskarżając go na niekorzyść oskarżonego R. J. w zakresie odpowiedzialności za przypisane oskarżonemu czyny z art. 156 § 1 pkt 2 i § 3 k.k. oraz z art. 197 § 1 k.k. i rozstrzygnięć z tym związanych, zawartych w punktach 2c, 2d, 2e wyroku. Zarzucił w kasacji „rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisów prawa procesowego, a mianowicie art. 433 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k. i w zw. z art. 442 § 3 k.p.k., art. 457 § 3 k.p.k. oraz art. 424 § 1 pkt 2 k.p.k., polegające

na przeprowadzeniu, wbrew zaleceniom zawartym w wyroku Sądu Najwyższego, uchylającego uprzednio zapadłe rozstrzygnięcie Sądu odwoławczego, nieprawidłowej, nierzetelnej kontroli odwoławczej wyroku Sądu I instancji poza granicami zaskarżenia i zarzutów podniesionych w apelacjach wniesionych zarówno na korzyść, jak i niekorzyść oskarżonego, w następstwie czego wydano orzeczenie o charakterze reformatoryjnym, dotknięte rażąco i mającą istotny wpływ na jego treść obrazą przepisów prawa karnego materialnego, a mianowicie art. 64 § 1 k.k. w zw. z art. 115 § 3 k.k. wskutek wadliwego przyjęcia, że czyny przypisane oskarżonemu R. J. zaskarżonym wyrokiem Sądu Okręgowego w P. z dnia 10 lipca 2017 r., sygn. akt III K (...), wyczerpujące ustawowe znamiona występków z art. 156 § 1 pkt 2 k.k. oraz art. 197 § 1 k.k. nie są przestępstwami podobnymi do przestępstw z art. 207 § 1 k.k. w zb. z art. 245 k.k. przy zast. art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k. oraz z art. 190 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k., przypisanych temu oskarżonemu prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w P. z dnia 9 lutego 2012 r., sygn. akt III K (...) w sytuacji, gdy wszystkie te czyny, jak wynika z ustaleń znajdujących swoje odzwierciedlenie w opisach przypisanych występków, zostały popełnione przez R. J. z użyciem przemocy lub groźby jej użycia, co wypełnia przewidziane w art. 115 § 3 k.k. kryterium ustalenia podobieństwa przestępstw w postaci dwóch sposobów zachowania się, tj. stosowanie przemocy i groźby użycia przemocy, co w konsekwencji skutkowało niezasadnym brakiem uznania, że umyślne występkę z art. 156 § 1 pkt 2 k.k. i art. 197 § 1 k.k., które zostały popełnione w dniu 15 czerwca 2015 r., tj. w ciągu 5 lat po odbyciu przez oskarżonego w okresie od 24 lipca 2012 r. do 24 stycznia 2014 r. kary roku i 3 miesięcy pozbawienia wolności, objętej następnie węzłem kary łącznej w rozmiarze roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, orzeczonej wyrokiem Sądu Rejonowego w P. z dnia 9 lutego 2012 r., sygn. akt III K (...) za umyślne przestępstwo z art. 207 § 1 k.k. w zb. z art. 245 k.k. przy zast. art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k., R. J. popełnił w warunkach recydywy specjalnej zwykłej, określonej w art. 64 § 1 k.k.”

Podnosząc powyższe, skarżący wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie w tym zakresie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wskazany w kasacji zarzut okazał się zasadny, prowadząc do konieczności uchylenia wyroku w zaskarżonej części oraz przekazania jej w tym zakresie Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Niewątpliwie trafne było postąpienie Sądu Apelacyjnego w (...), w zakresie w jakim Sąd ten przyjął, że czyn przypisany oskarżonemu w punkcie 1 wyroku Sądu Okręgowego w P., dokonany został w ciągu 5 lat po odbyciu co najmniej 6 miesięcy kary pozbawienia wolności za umyślne przestępstwo podobne, to jest że R. J. popełnił przestępstwo z art. 280 § 1 k.k. w zb. z art. 282 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. w warunkach recydywy zwykłej z art. 64 § 1 k.k. Jednocześnie jednak, w ramach kontroli apelacyjnej co do czynów z art. 156 § 1 pkt. 2 i § 3 k.k. oraz z art. 197 § 1 k.k., przypisanych oskarżonemu w punktach 2 i 3 wyroku Sądu Okręgowego w P. Sąd odwoławczy stwierdził, że „w tym wypadku brak jest podstaw do zastosowania art. 64 § 1 k.k. Brak jest bowiem znamienia <<podobieństwa>>.” Stanowisko to nie zostało jednak przekonująco uzasadnione.

Przypomnieć tymczasem należy, że stosownie do treści art. 64 § 1 k.k. w sytuacji, gdy sprawca skazany za przestępstwo umyślne na karę pozbawienia wolności, popełnia w ciągu 5 lat po odbyciu co najmniej 6 miesięcy kary umyślne przestępstwo podobne do przestępstwa, za które był już skazany, sąd może wymierzyć karę przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. Przepis ten określa przesłanki recydywy specjalnej podstawowej, które muszą być spełnione łącznie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2003 r., sygn. III KK 395/02). Z kolei, zgodnie z art. 115 § 3 k.k., przestępstwami podobnymi są przestępstwa należące do tego samego rodzaju; przestępstwa z zastosowaniem przemocy lub groźby jej użycia albo przestępstwa popełnione w celu osiągnięcia korzyści majątkowej uważa się za przestępstwa podobne. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się konsekwentnie, że wykładnia językowa zawartego w przepisie art. 115 § 3 k.k., zwrotu „przestępstwa z zastosowaniem przemocy lub groźby jej użycia” prowadzi do wniosku, iż przestępstwami podobnymi są nie tylko przestępstwa do których znamion należy stosowanie przemocy lub groźby jej użycia, ale również takie czyny w których zastosowana przemoc lub groźba jej

użycia pozostają poza zakresem znamion popełnionych przestępstw, ale faktycznie zostały one zrealizowane w warunkach wystąpienia takiego sposobu działania, który powinien być objęty opisem przypisanego sprawcy czynu” (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2009 r., sygn. V KK 71/09, por. też postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2006 r., sygn. V KK 442/05). „Należy zatem przyjmować podobieństwo przestępstw także wtedy, gdy zastosowana przemoc lub groźba jej użycia pozostają poza zakresem znamion popełnionych przestępstw, ale faktycznie zostały one zrealizowane w warunkach wystąpienia takiego sposobu działania, który powinien być objęty opisem przypisanego sprawcy czynu” (tak uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2002 r., sygn. I KZP 33/02).

Jak wynika z akt niniejszej sprawy i załączonych do niej orzeczeń R. J. był uprzednio wielokrotnie skazany, w tym został skazany przez Sąd Rejonowy w P. wyrokiem z dnia 9 lutego 2012 r., sygn. akt III K (...) m.in. za przestępstwa: a) z art. 207 § 1 k.k. w zb. z art. 245 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k., polegające na tym, że w okresie od około 11 lutego do 18 maja 2009 r. w P. znęcał się fizycznie i psychicznie nad swoimi siostrami M. J. , J. N. i H. M. w ten sposób, że wyzywał je słowami powszechnie uznawanymi za obelżywe i znieważał, bił, szturchał, dusił, żądał dostarczania mu środków utrzymania, uszkodził drzwi siekierą, groził pozbawieniem życia i uszkodzeniem ciała, a nadto groził celem zmuszenia do odstąpienia od złożenia zawiadomienia o popełnionym przez niego przestępstwie znęcania i tak: H. M. pozbawieniem życia poprzez uderzenie toporkiem w głowę, zaś M. J. pozbawieniem życia poprzez uderzenie siekierą w głowę, za co wymierzono mu karę roku i 3 miesięcy pozbawienia wolności; b) z art. 190 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k., polegającego na tym, że w lipcu 2009 r. w bliżej nieustalonej dacie w P., groził H. M. pozbawieniem życia, za co została wymierzona mu kara 9 miesięcy pozbawienia wolności. Jednostkowe kary pozbawienia wolności zostały następnie połączone przez Sąd Rejonowy w P., który orzekł karę łączną roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności. Karę tę R. J. odbył w okresie od 24 lipca 2012 r. do 24 stycznia 2014 r.

Zatem z wyroku wydanego w sprawie III K (...) wynika, że R. J. dopuścił się przypisanych mu tam występków używając przemocy lub groźby jej użycia. Rację ma zatem skarżący wskazując w kasacji, że fakt iż R. J. czynów

przypisanych mu wyrokiem Sądu Okręgowego w P. z dnia 10 lipca 2017 r., sygn. akt III KK (...) dokonał: w przypadku czynu z art. 156 § 1 pkt 2 i § 3 k.k. poprzez dwukrotne uderzenie pięścią w twarz i kopnięcie w głowę pokrzywdzonego oraz w przypadku czynu z art. 197 § 1 k.k. poprzez przytrzymywanie pokrzywdzonej rękoma i nogą oznacza, że dopuścił się ich używając „przemocy” w rozumieniu art. 115 § 3 k.k., są to więc przestępstwa objęte zakresem art. 64 § 1 k.k. Dokonując zatem w tym układzie okoliczności ponownej kontroli wniesionych w sprawie oskarżonego apelacji Sąd Apelacyjny w (...), trafnie wprowadzie uznając brak podstaw do przyjęcia działania R. J. w warunkach recydywy specjalnej z art. 64 § 2 k.k. w zakresie trzech przypisanych mu przestępstw, zobowiązany był jednocześnie do wnikliwej analizy stanu sprawy, konsekwencji wynikających z uprzednich skazań oskarżonego, w tym do rozważenia podstaw przyjęcia wystąpienia przesłanek do zastosowania recydywy zwykłej z art. 64 § 1 k.k. także w zakresie skazania za czyny z art. 156 § 1 pkt 2 i § 3 k.k. oraz z art. 197 § 1 k.k. Wymogi te nie zostały spełnione, co doprowadziło do naruszenia art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 442 § 3 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. Skoro zaś odmienna ocena podstaw zastosowania reguł wskazanych w art. 64 § 1 k.k. może mieć istotny wpływ na wysokość orzeczonych wobec oskarżonego kar, oraz kary łącznej należało stwierdzić, że uchybienie to mogło mieć wpływ na treść orzeczenia. Ponownie rozpoznający w tym zakresie sprawę Sąd odwoławczy dokona oceny wskazanych powyżej okoliczności powrotu do przestępstwa, kształtując na podstawie tej ponownej oceny rozstrzygnięcie w zakresie odpowiedzialności karnej R. J. za czyny z art. 156 § 1 pkt 2 i § 3 k.k. oraz z art. 197 § 1 k.k.

Z uwagi na powyższe, Sąd Najwyższy orzekł jak sentencji.